

ВІДГУК

офіційного опонента

на дисертаційну роботу Федонюка Сергія Валентиновича «Нестабільність і колаборативна комунікація в міжнародних політичних системах» на здобуття наукового ступеня доктора політичних наук за спеціальністю 23.00.04 - політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку

Актуальність теми дослідження. Актуальність роботи Сергія Валентиновича Федонюка зумовлена глибокими змінами у сучасній системі міжнародних відносин, які відбуваються в умовах підвищених волатильності, невизначеності, складності та неоднозначності. Класичні підходи до аналізу міжнародних систем, орієнтовані переважно на державоцентричні та інституційні моделі, дедалі гірше пояснюють динаміку міжнародних процесів, у яких ключову роль починають відігравати мережеві, децентралізовані та горизонтальні форми взаємодії.

Сучасна систем міжнародних відносин поряд із посиленням великодержавного протиборства характеризується зростанням ролі недержавних акторів, цифрових платформ, масових мережевих мобілізацій і колаборативних комунікацій, здатних безпосередньо впливати на політичні рішення, конфігурації союзів, конфліктну динаміку та легітимність інститутів. Події останніх десятиліть – від масових протестів і революцій до інформаційних кампаній та гібридних конфліктів у різних країнах і регіонах – демонструють, що часто комунікація перестає бути лише інструментом політики й стає системним чинником нестабільності або, навпаки, стабілізації міжнародних процесів.

У цьому контексті виникає нагальна потреба в теоретичному та методологічному переосмисленні тенденцій функціонування і розвитку міжнародних систем як відкритих, нелінійних і адаптивних утворень, у яких мікродинаміка мережевої взаємодії транслюється в макрополітичні наслідки.

Дослідження взаємозв'язку між нестабільністю та колаборативною комунікацією дозволяє поглибити розуміння реальних механізмів функціонування сучасної міжнародної системи, а також сформувати аналітичні інструменти для прогнозування ескалаційних і деескалаційних сценаріїв, що має принципове значення для міжнародної безпеки, глобального врядування та вироблення ефективної зовнішньої політики.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Наукові положення, висновки та рекомендації, викладені в дисертації Сергія Валентиновича Федонюка, є належно обґрунтованими, внутрішньо логічно узгодженими та підтвердженими комплексом теоретичних і емпіричних аргументів, отриманих у межах усіх структурних частин дисертаційної роботи.

У першому розділі обґрунтованість базових теоретичних положень забезпечено скурпульозним аналізом сучасних підходів до вивчення політичної нестабільності та колаборативної комунікації, а також аргументованим застосуванням рамки VUCA як евристичного й операціоналізованого інструменту аналізу. Чітке розмежування компонентів волатильності, невизначеності, складності й неоднозначності створює концептуальну основу для подальшої побудови індикаторної моделі та знімає ризик декларативного використання цих категорій.

У другому розділі дисертації наукові положення щодо природи колаборативної комунікації обґрунтовано через міждисциплінарний синтез теорій мережевої взаємодії, масового співробітництва та стратегічних комунікацій. Запропоновані кількісні параметри колаборативної комунікації логічно виведені з теоретичних припущень і мають чітке аналітичне призначення, що забезпечує коректність переходу від концептуального рівня до емпіричних вимірювань.

У третьому розділі роботи обґрунтованість ключових висновків підтверджено результатами емпіричної апробації моделі на репрезентативних кейсах соціально-політичної мобілізації та кризових процесів. Застосування

порівняльного аналізу, кластеризації та сценарної типологізації дозволяє виявити повторювані патерни (де)стабілізації, що підтверджує пояснювальну спроможність інтегрованої рамки «VUCA - колаборативна комунікація» та зменшує ризик ситуативності отриманих висновків.

У четвертому розділі практичні рекомендації ґрунтуються безпосередньо на результатах теоретичного та емпіричного аналізу. Вони логічно випливають із встановлених механізмів трансляції мережових комунікаційних імпульсів у зовнішньополітичні та безпекові рішення окремих держав, Європейського Союзу, НАТО, що забезпечує їхню прикладну релевантність і можливість використання в умовах VUCA-середовища.

Загалом ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків дисертації С. В. Федонюка є високим: вона демонструє причинно-аналітичний зв'язок між теорією, методологією та емпіричними результатами, а сформульовані рекомендації спираються на перевірену аналітичну модель.

Наукова новизна дослідження полягає у комплексному поєднанні теорії міжнародних систем із аналізом колаборативної комунікації в умовах VUCA-середовища. Уперше запропоновано модель пояснення нестабільності міжнародної системи, в якій мікрорівневі мережові комунікаційні процеси системно пов'язані з макрорівнем міжнародно-політичних реакцій і залученості міжнародних акторів. Новизна полягає також в інтеграції концепції VUCA з параметрами колаборативної комунікації, що дозволяє операціоналізувати нестабільність не лише як структурну властивість системи, а як динамічний результат взаємодії акторів у цифрово-мережевому середовищі. Запровадження макроіндикаторів міжнародної політичної реакції та геополітичної залученості створює методологічний міст між комунікаційними мережами та рішеннями держав і міжнародних інституцій. Таким чином, дослідження розширює теорію міжнародних систем, пропонуючи нове бачення нестабільності як мережево опосередкованого

процесу, і формує інноваційний інструментарій для порівняльного аналізу, прогнозування та політичного проектування в сучасній міжнародній системі. Робота інтегрує мікро- та макрорівні політики та пропонує практичні інструменти для прогнозування й політичного проектування у сфері безпеки та зовнішньої політики.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у створенні аналітичного інструментарію для моніторингу та прогнозування нестабільності в міжнародній системі у VUCA-середовищі. Запропонована модель і система індикаторів можуть бути використані органами державної влади, аналітичними центрами та міжнародними організаціями для раннього виявлення ескалаційних ризиків, оцінювання міжнародних реакцій і формування стратегічних комунікацій. Для України результати становлять прикладну основу підвищення інформаційної стійкості, адаптації зовнішньої політики та посилення суб'єктності в умовах тривалої безпекової турбулентності.

Оцінка мови та стилю дисертації. Текст дисертації відповідає усім академічним стандартам щодо мови і стилю. Робота виконана з дотриманням норм літературної мови, написана доступно для сприйняття й аналізу. Текст написано в науковому стилі з притаманними йому чіткістю, нейтральністю, об'єктивністю, доказовістю й аргументованістю.

Оформлення дисертаційної роботи відповідає вимогам, затвердженим Міністерством освіти і науки України.

Аналіз тексту дисертації свідчить про **дотримання автором вимог академічної доброчесності.** У дослідженні подано посилання на відповідні джерела при використанні ідей, розробок, тверджень і відомостей інших авторів, а також надано достовірну інформацію про результати наукової роботи, використані методи дослідження і джерела інформації.

Повнота викладення наукових положень, висновків і результатів в опублікованих працях. У численних публікаціях здобувача повно і всебічно відображено основні результати дисертації. За темою роботи

опубліковано 7 статей у наукових виданнях, що індексуються Scopus та Web of Science, 19 публікацій у наукових фахових виданнях України, 2 монографії, 4 розділи в колективних монографіях, 4 статті в іноземних рецензованих виданнях, а також матеріали конференцій та інші праці, які додатково відображають наукові результати дисертації. Основні положення дисертації апробовано на 25 міжнародних і всеукраїнських наукових заходах упродовж 2008–2025 р. р.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи.

Незважаючи на нашу високу оцінку дослідження, необхідно звернути увагу й на деякі його дискусійні аспекти.

1. Непоодиноким зауваженням до дисертаційних досліджень є слабкість аргументації авторів, тут же, на нашу думку, навпаки, можна говорити про певний «теоретичний максималізм», і, як результат, деяке «перевантаження» великою кількістю концептів і термінів (VUCA, колаборативна комунікація, мережеві метрики, сценарії, типології та ін.). Це, безперечно, забезпечує аргументовану наукову позицію автора, але, водночас, робить дисертаційне дослідження методологічно складним.

2. Терміни «міжнародна система» та «міжнародні політичні системи» використовуються в роботі широко та загально без чіткого обґрунтування, про яку чи які саме системи йдеться; не завжди чітко проведено межу між теоретичним та емпіричним рівнями. У вступі до дисертації автор на С. 30-31 подає кілька класичних визначень та своє розуміння поняття міжнародної політичної системи, як аналітичної категорії. Але оскільки в роботі детально аналізуються конкретні емпіричні кейси, видається, що доцільним би було чіткіше означити часові межі аналізу міжнародних систем (чи від Вестфальського миру 1648 року, чи постбіполярна система, чи інші межі). Це ж стосується й географії – чи розглядається глобальна міжнародна система, чи також її регіональні (європейська і т. д.) та субрегіональні підсистеми, які водночас можуть виступати і як самостійні системи.

На С. 80 автор вказує, що «рамки репрезентативних кейсів охоплюють період від 2010 до 2024 р. й переважно регіонів □ від Близького Сходу та Північної Африки до Східної Європи і Європейського Союзу та США, а також Азії (Гонконг). Проте загалом дослідження має глобальний характер і розглядає тенденції в розвитку комунікаційної колаборативності в історичному вимірі від Реформації до сучасних цифрових медіа». Утім, це не дає однозначної відповіді на питання, які чи яка міжнародна система перебуває у фокусі уваги дослідника.

3. У підрозділі 3.4. автор аналізує колаборативну комунікацію в демократичних політичних системах. Тут іде мова про внутрішні політичні системи в державах, себто політичні режими. Знову ж таки, варто було б чіткіше розмежувати міжнародну систему, з одного боку, та політичні системи держав, як елементів міжнародної системи, з іншого. Адже добре аргументований висновок цього підрозділу, що «ризики мережевої комунікації мають глобальний характер, потенційно дестабілізуючи як диктатури, так і демократії» (С. 298), все ж стосується наслідків мережевої комунікації передусім для держав та їх політичних систем, і менш очевидно – для сучасної системи міжнародних відносин.

4. Обрані автором кейси для дослідження, безперечно, репрезентативні, але більшість із них пов'язані з протестами, інформаційними кампаніями, кризами та конфліктами в окремих державах, за винятком випадку Європейського Союзу, який представляє регіональний рівень. Дискусійним вбачаємо, чи завжди коректним є екстраполювати висновки дослідження, по-перше, на «міжнародні системи» загалом, а, по-друге, на кооперативні міжнародні взаємодії (дипломатія, співпраця, інтеграція тощо). Причинно-наслідкові зв'язки між мережевою комунікацією та її міжнародними наслідками, які б призводили до відчутних змін (трансформації) міжнародної системи, частково мають імовірнісний характер, що залишає простір для альтернативних пояснень і потребує подальших досліджень.

5. У дисертаційній роботі непоодинокі зустрічається термін «міжнародне врядування», зокрема й у формулюванні мети дослідження. У науковому середовищі термін міжнародне врядування (global / international governance) має усталений, але дискусійний статус. Немає ні єдиного його визначення, ні єдиної загальноприйнятої теорії, яка б пояснювала його суть. Тому автору варто було б пояснити своє розуміння цього феномена, тим більше, що в роботі також зустрічається формулювання «зовнішньополітичне врядування» (С. 36), яке не є усталеним у теорії міжнародних відносин.

У цілому текст дисертаційного дослідження, його головні положення і висновки формують цілісну й аргументовану наукову позицію, а виявлені дискусійні моменти радше окреслюють перспективи подальших досліджень, ніж знижують високу наукову цінність роботи.

Висновок про відповідність дисертації встановленим нормативним вимогам щодо присудження наукових ступенів. Дисертаційна робота Федонюка Сергія Валентиновича «Нестабільність і колаборативна комунікація в міжнародних політичних системах» на здобуття наукового ступеня доктора політичних наук за спеціальністю 23.00.04 □ політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку є самостійним, завершеним науковим дослідженням, яке містить обґрунтовані і достовірні положення та висновки, що в сукупності розв'язують важливу наукову проблему поглиблення розуміння механізмів функціонування сучасної міжнародної системи, а також формування аналітичних інструментів для прогнозування ескалаційних і деескалаційних сценаріїв. Реферат дисертації повно та адекватно відворює її основні наукові положення.

Дисертація та її реферат відповідають усім вимогам до докторських дисертацій, що встановлені Порядком присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 року № 1197 (зі змінами, внесеними Постановою Кабінету Міністрів України № 502 від 19 травня 2023 року), а дисертант Федонюк Сергій Валентинович на підставі та за результатами

публічного захисту роботи заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора політичних наук за спеціальністю 23.00.04 - політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку.

Опонент

докторка політичних наук,

професорка, завідувачка кафедри міжнародних

відносин Навчально-наукового інституту

міжнародних відносин та національної безпеки

Національного університету

«Острозька академія»

Тетяна СИДОРУК

ПІДПИС
ПІДТВЕРДЖУЮ
НАЧАЛЬНИК ВІДДІЛУ
КАДРІВ НАУ «ОА»

